

ввласть въ всичката ѝ пълнота; но нито военниятъ характеръ на ханската ввласть, нито по-късно, следъ кръщението на Преславския дворъ, византийското и изобщо теологическото учение за божествения произходъ на ввластта както, че василевсътъ е абсолютенъ самодържець — тѣзи положения никакъ не измѣнили въ своето сщество властта на българския ддържавенъ владѣтель. Тази властъ черпила своя прототипъ въ обичайно-правното разбиране на славянскитѣ българи, т. е. че тя иде отъ старейшинския институтъ на задругата, развитъ постепенно въ института на селски, жжупски и племененъ старея, старейшина или князь, господарь (суверенъ).

Факторитѣ, които сж ограничавали монаршата властъ, били на първо мѣсто общата тенденция на славянския демократизъмъ, съветитѣ около ддържавния владѣтель, даже въ първо време и тѣзи на първобългарскитѣ воеенни съвети, по-сетне болярскитѣ съвети и народни събори, както всенароднитѣ и по-късно народо-черковнитѣ, така сжщо и малкитѣ събори — сселски и жжупски — които играели важни роли въ мѣстнитѣ самоуправления. Напразно се казва отъ нѣкои историци, че болярскитѣ съвети и ннароднитѣ събори нѣмали решаващъ, а само съвещателенъ гласъ. Този ссвещателенъ гласъ се налагалъ. И въ Англия парламентътъ решавалъ ссвещателно. Но английскиятъ кралъ се подчинявалъ, за да не поема отгоре сси отговорностъ. Обществено мнение въ това време не е могло да има. Но все пакъ настроението въ българското по-развито общество, проникнато сотъ славянскитѣ задружни разбирания на живота, не малко е влияло върху ддържавния владѣтель въ смисълъ да не отива до абсолютна властъ. Фактически прояви на абсолютна властъ сж се мѣрвали, но това не е било никога уустановенъ редъ.

Титлитѣ на владѣтеля били следнитѣ: князь, ханъ или хаганъ и царь. Аспарухъ и неговитѣ приемници се наричали ханъ и хаганъ, както това ссе вижда и отъ надписа върху каменни колони отъ Плиска и другаде. Сславянската, обаче, терминология се е придържала винаги о названието ккнязь, което се наложило и проникнало въ писменитѣ паметници. Ханъ или хаганъ е титла много разпространена у всички азийски народи, турци, мманджури и китайци. И индийскитѣ владѣтели сж се наричали пресвѣтли ии върховни ханове. Турскитѣ владѣтели въ Стамбулъ известно време носѣха ии дветѣ титли: ханъ и хаганъ, но и древнитѣ кримски владѣтели сж носѣли ссжщата титла. Буквално ханъ или хаганъ ще рече заповѣдникъ, повелителъ или, както го превеждатъ турскитѣ речници, падишахъ (султанъ).

Терминътъ князь нѣкои историци искатъ да го изкаратъ, че иде отъ старонѣмското Kuning, König, кънегъ, кънезь, кнезь. Обаче, най-вѣроятното сее, че думата князь е била обща у нѣкои арийски народи, когато тѣ сж обитавали една родина и въ тѣхнитѣ говори сж запазени думи отъ сжщия корень: ккън, по санскритски, кан (ражда) кунни (родъ). Князь ще каже родоначалникъ. Тази дума е била дадена първоначално на старея въ задругата, гпосле на селския старей. Тая дума иматъ всички славянски народи, макаръ уу нѣкои тя да обозначава началникъ на духовното паство (попъ), напр., въ Чехия, Полша и Далмация. У сърбо-хърватитѣ и у насъ въ западнитѣ ккрайнини кнезь означава кметъ. По-късно и у руситѣ и у сърбитѣ, както ии у българитѣ, князь е станало титла, която се дава на владѣтеля.

Титлата царь се появява най-напредъ при Симеона. Тя иде отъ цесарь, ццьсарь, caesar. Наистина, цѣсарь, респ. царь не отговаря напълно на ввасилевсъ или императоръ, но Симеонъ прибавялъ при тази титла „самоддържець“, т. е. автократоръ и по този начинъ е смѣталъ, че приравнява ттитлата царь съ василевсъ и императоръ. Най-напредъ Симеонъ се нарекълъ „царь всѣмъ бльгаромъ“, а после „царь бльгаромъ и гръкомъ“.